

Heimilisláus í kerfinu líka

Alvarlegust eru heilbrigðismál heimilisláusra að sögn starfsmanns Hjálparstarfs kirkjunnar. Eva Bjarnadóttir ræddi við fagfólk um heilbrigðisþjónustu fyrir heimilisláusa. Í ljós kom að fólk er útskrifað af spítala án þess að önnur úrræði taki við. Heimilisláusir teppa geðdeildir og eiga oft ekki heima í þeim áfengis- og vímuefnamedferðum sem boðið er upp á. Mikið ofbeldi einkennir lífið á götunni.

Heilbrigði fólks sem býr á götunni er bágborið. Mikil neysla áfengis og vímuefna veldur skaða á heilastarfsemi og á líffærum. Margir eiga við geðræn vandamál að stríða, en fá ekki næga aðstoð. Flestir sem búa á götunni eiga við fíkn eða geðræna sjúkdóma að stríða.

Fordómar eru fyrir slíkum sjúkdómum og ósjaldan er ábyrgðinni veitt yfir á sjúklinginn sjálfan. Fólk með þessa sjúkdóma fær ekki sömu meðferð frá heilbrigðis- og félagsmálafyrirvöldum og ef það greindist með aðra sjúkdóma.

Úrræðaleysi er einkennandi fyrir svör fagfólks því skjólstæðingar þess eru heimilisláusir innan kerfisins líka.

Lögreglan er frábær

„Það koma svona einstaklingar til okkar en þeir koma frekar þegar fer að kólna. Þeir eru oftast í óreglu, og eru blautir, kaldir og óhreinir,“ segir Ragna Gústafsdóttir, hjúkrunardeildarstjóri á bráða- og slysaeyðu í Fossvogi. „Úrræðaleysið er mjög mikið og þeir þurfa oft að sofa hér á slysaeyðunni, sem tekur mannskap frá öðrum verkefnum og pláss á deildinni. Lögreglan er frábær í þessu. Hún hýsir fólk sem á ekkert erindi til hennar, en það er náttúrliga algjört ófremdarástand að þurfa að vísu fólki í fangelsi,“ segir Ragna.

Oft þarf að byrja á því að senda fólk í sturtu og gefa því ný fót. Oft amar ekkert að því en það leitar eftir húsaskjól.

„Fæstir þeirra sem eru langt leiddir þiggja meðferð og oft er erfitt að fá inni á Gistiskýlinu eða í Konukoti þegar fólk er ofurólvi. Það verður því að sofa úr sér hér hjá okkur eða hjá lögreglunni. Þegar fólkið stoppar svona stutt við er erfitt að hjálpa því. Ég man bara eftir einu tilviki þar sem við vorum í sambandi við félagsmálafyrirvöld um búsetuúrræði,“ segir Raket.

Eiga ekki fyrir lyfjum

Margir heimilisláusir hafa ekki efni á nauðsynlegum lyfjum. Raket segir það slæmt því þeir séu oftast með einhvers konar sýkingar. „Við neyðumst þess vegna til þess að gefa þeim lyfjakammra án þess að hafa sérstaka

heimild til þess,“ segir Raket.

Vilborg Oddsdóttir hefur umsjón með innanlandsaðstoð Hjálparstarfs kirkjunnar og aðstoðar heimilisláusa þegar þá vantar lyf eða lækniþjónustu.

„Alvarlegust og verst eru heilbrigðismál heimilisláusra. Þeir eru útskrifaðir af spítala, jafnvel af hjartadeild með lyfseðil sem þeir geta ekki leyst út,“ segir Vilborg. „Við leysum út lyf fyrir fólk í meiri mæli en áður og veitum því meiri aðstoð við að greiða lækningakostnað,“ segir Vilborg og kennir hún því um að vandi fólks sé meiri en áður og lækningakostnaður hafi vaxið. Þá séu sumir þeirra sem búa á götunni ekki öryrkjar og fái því ekki afslátt á lyfjum.

„Heimilisláusir eru rukkaðir um þjónustu sjúkrabíla og fyrir sjúkráhússkostnað, þótt menn viti vel að þeir eru ekki borgunarmenn. Krafan er jafnvel send til lögræðings,“ segir Vilborg.

Hjúkrun færð til fólksins

Að mati margra sem aðstoða heimilisláusa þarf að færa heilbrigðisþjónustu nær þeim.

„Þeim þykir oft erfitt að sækja lækniþjónustu og láta því ýmis heilsufarsvandamál óáreið. Það ætti að vera til opin heilsugæsla fyrir þennan hóp, líkt og tíðkast annars staðar á Norðurlöndum,“ segir Vilborg, en slík þjónusta þekktist víða um heim.

Eftir áralanga neyslu lætur líkami fólks á sjá. Meðal þeirra heilsufarsvandamála sem flestir neytendur glíma við eru lifrarsjúkdómar og geðræn vandamál.

Á heimasíðu SÁÁ segir að óhófleg áfengisdrykkja stórauki hættu á vannæringu og skemmdum á taugakerfinu, sérstaklega í heilanum. Þar sem langflestir sem búa á götunni eru með langt leiddan fíknisjúkdóm er ljóst að flestir

þeirra eru alvarlega veikir. Valgerður Rúnarsdóttir lækni á Vogu segir áhrifin mikil.

„Þessar bremsur sem við þróum venjulega með okkur, eins og að borða holt, drekka lítið og vera kurteis, fara þegar heilinn skemmist, svo þetta er mikill og alvarlegur sjúkdómur.“

Ekki vitað hversu lengi heimilisláusir Íslendingar lifa en sé miðað við Bretland er meðalaldur heimilisláusra við andlát um 42 ár.

Geðsjúkir á götunni

Stór hluti þeirra sem búa á götunni á við geðræn vandamál að stríða sem ýmist eru meðfædd eða áunnin vegna langvarandi neyslu.

Kristófer Þorleifsson geðlæknir segir fátækustu skjólstæðinga sína oft ekki hafa efni á lyfjum, en

Heimilisláusir eru rukkaðir um þjónustu sjúkrabíla og fyrir sjúkráhússkostnað, þótt menn viti að þeir eru ekki borgunarmenn.

VILBORG ODDSDÓTTIR
HJÁLPARSTARFI KIRKJUNNAR

FÍKNSJÚKDÓMAR Flestir heimilisláusir glíma við fíknisjúkdóma og sögðu margir viðmælendur Fréttablaðsins að ekki væri hægt að lifa af á götunni nema vera í neyslu. Á Bretlandi er meðalaldur við andlát þeirra sem eru á götunni 42 ár, en ekki er vitað hver meðalaldurinn er á Íslandi.

það séu gjarnan þeir sem eigi við fíknivanda að stríða.

„Lyf við alvarlegustu sjúkdómum eru óþægileg og óþægileg eru einhverjir sem eiga ekki fyrir nauðsynlegum lyfjum,“ segir Kristófer. Hann segir geðfötuðum hættara við því að lenda á götunni en öðrum. Fólk ráfi úti allan daginn áður en það geti farið í gistiskýli og sé hættulegt sjálfu sér og öðrum. Þá segir hann félagsmálafyrirvöld ekki hafa sinnt þessum málum sem skyldi og tugir ef ekki hundruð manna bíði eftir réttum úrræðum.

Kristófer segir geðdeildir Landspítalans finna fyrir úrræðaleysinu. Deildirnar séu yfirfullar af fólki sem bíði þess að komast út í lífið en teppi þess í stað pláss sem hægt væri að nota til að endurhæfa veika einstaklinga.

„Það sem vantar fyrst og fremst er heimili, þjónusta og stuðningur svo fólk geti búið sjálfstætt og notið lífsins. Það vantar verndaða

vinnustaði, líkt og þekktist fyrir þroskahefta. Það þarf að marka stefnu til framtíðar í þessum málaflokki,“ segir Kristófer.

Skortir ekkert nema samstarf

Félagið Geðhjálpar hefur undir höndum lista yfir 107 einstaklinga sem eiga í engin hús að vanda, flestir geðsjúkir.

„Það skortir hvorki þekkingu né fjármagn. Það sem vantar er samstarf milli þeirra sem hafa puttann á púlsinum,“ segir Sveinn Magnússon, framkvæmdastjóri Geðhjálpar.

Einstaklingar með geðraskanir og fíkn fá litla aðstoð frá kerfinu. Sveinn segir margra vera of geðveika til að fara í meðferð eða í of mikilli neyslu til að fara á geðdeild. Hann segir vanta fleiri heimili með vakt allan sólarhringinn líkt og Samhjálpar og Reykjavíkurborg reka fyrir heimilisláusa karla við Miklubraut 20. Nást hefur góður árangur og segir Heiðar Guðnason, forstöðumaður Samhjálpar, að íbúarnir séu farnir að lifa góðu lífi og njóti aðstoðar geðlækna og hjúkrunarfræðinga þegar þörf þykir vera á því.

eva@frettabladid.is